

Schokland

Werkboek burgerschap voor niveau 2

TWEEDE
DRUK

ANNE-MARIE BRUNEN | ANKE TAUBE | SANDER HEEBELS
RON VISSER | MARLIES PEETERS

uitgeverij
~deviant

2019 Tweede druk, eerste oplage

Met medewerking van: Menno Beekhuizen; Marjan Dorresteyn; Daphne Kievit; Malou Lemaire; Annelien Tienstra
Vormgeving en opmaak: Jasper Hoekstra; Stefan Roelsema; PPMP Prepress, Wolvega, ppmp.nl
Tekening omslag: Mirjam Vissers, mirjamvissers.nl
Tekeningen binnenwerk: Jasper Hoekstra; Jasper Onderdelinden; Stefan Roelfsema;
Aimée de Jongh, aimeedejongh.com; Ymke Pas, ymkes-infographics.nl

Uitgeverij Deviant
Zuidsingel 13
3811 HA Amersfoort
t: 033-4650831
e: info@uitgeverij-deviant.nl
i: www.uitgeverij-deviant.nl

© 2019 Uitgeverij Deviant, Amersfoort

Het is niet toegestaan dit werk, of delen daarvan, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever te kopiëren. Onrechtmatig kopiëren is een vorm van diefstal.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16b en 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht, Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp. Voor het overnemen van een of enkele gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers of andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

Ondanks alle inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Als u denkt rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.

Uitgeverij Deviant drukt haar boeken in Nederland en op papier met het FSC-keurmerk.

ISBN 978-94-63261-838

Inhoudsopgave

Woord aan de student	4	Thema 4 Rechtsstaat en rechtspraak	143
Kern van burgerschap		Hoofdstuk 1 Rechtsstaat	143
Introductiethema	6	Hoofdstuk 2 Rechtspraak	147
Hoofdstuk 1 Vrijheid	6	Hoofdstuk 3 Rechtszaken	151
Hoofdstuk 2 Rechten	10	Zelftest	155
Hoofdstuk 3 Regels en wetten	14	Portfolio-opdrachten	157
Zelftest	19	Economische dimensie	
Portfolio-opdrachten	21	Thema 1 Werk	162
Sociaal-maatschappelijke dimensie		Hoofdstuk 1 Werken	162
Thema 1 Cultuur en identiteit	24	Hoofdstuk 2 Werk vinden	168
Hoofdstuk 1 Cultuur	24	Hoofdstuk 3 Aan het werk	173
Hoofdstuk 2 Identiteit	30	Zelftest	179
Hoofdstuk 3 Gedrag	34	Thema 2 Werk en de samenleving	181
Zelftest	38	Hoofdstuk 1 Arbeidsmarkt	181
Thema 2 Multiculturele samenleving	40	Hoofdstuk 2 Rechten van werknemers	185
Hoofdstuk 1 Immigratie	40	Hoofdstuk 3 Verzorgingsstaat	190
Hoofdstuk 2 Integratie	45	Zelftest	195
Hoofdstuk 3 Discriminatie en emancipatie	49	Thema 3 Kritisch consumeren	197
Zelftest	55	Hoofdstuk 1 Omgaan met geld	197
Thema 3 Veiligheid	57	Hoofdstuk 2 Consumeren	203
Hoofdstuk 1 Veiligheid	57	Hoofdstuk 3 Duurzaamheid	209
Hoofdstuk 2 Criminaliteit	64	Zelftest	214
Hoofdstuk 3 Straffen	68	Portfolio-opdrachten	216
Zelftest	73	Vitaal burgerschap	
Thema 4 Media	75	Thema 1 Leefstijl	220
Hoofdstuk 1 Communicatie en media	75	Hoofdstuk 1 Gezonde leefstijl	220
Hoofdstuk 2 Invloed van media	80	Hoofdstuk 2 Genotmiddelen	226
Hoofdstuk 3 Omgaan met media	85	Hoofdstuk 3 Gezondheid	231
Zelftest	91	Zelftest	237
Portfolio-opdrachten	93	Thema 2 Relaties en seksualiteit	239
Politiek-juridische dimensie		Hoofdstuk 1 Relaties	239
Thema 1 Democratie	98	Hoofdstuk 2 Seks	244
Hoofdstuk 1 Politiek	98	Hoofdstuk 3 Samenleven	249
Hoofdstuk 2 Democratie in Nederland	103	Zelftest	255
Hoofdstuk 3 Invloed op de politiek	108	Portfolio-opdrachten	257
Zelftest	113	Wereldburgerschap	
Thema 2 Verkiezingen	115	Thema 1 Nederland en de wereld	260
Hoofdstuk 1 Politieke partijen	115	Hoofdstuk 1 Globalisering	260
Hoofdstuk 2 Stemmen	119	Hoofdstuk 2 Mondiale problemen	264
Hoofdstuk 3 Na de verkiezingen	123	Hoofdstuk 3 Europese Unie	269
Zelftest	127	Zelftest	274
Thema 3 Bestuur van Nederland	129	Thema 2 Verschillen in de wereld	276
Hoofdstuk 1 Regering	129	Hoofdstuk 1 Arm en rijk	276
Hoofdstuk 2 Parlement	133	Hoofdstuk 2 Mensenrechten	281
Hoofdstuk 3 Gemeente en provincie	137	Hoofdstuk 3 Wereldreligies	285
Zelftest	141	Zelftest	291
		Portfolio-opdrachten	293
		Bronvermelding afbeeldingen	296

Woord aan de student

Dit boek is een werkboek voor het vak burgerschap. Tijdens het vak burgerschap leer je kritisch nadenken over de keuzes die je maakt en over de wereld om je heen.

Bij dit werkboek hoort een handboek. De vragen en opdrachten in dit werkboek gaan over de tekst uit het handboek.

Dit werkboek bestaat uit zes delen, met elk een eigen kleur:

Kern van burgerschap

Sociaal-maatschappelijke dimensie

Politiek-juridische dimensie

Economische dimensie

Vitaal burgerschap

Wereldburgerschap

Elk deel bestaat uit een of meerdere thema's en elk thema is opgedeeld in drie hoofdstukken.

Elk hoofdstuk bestaat uit theorievragen en verwerkingsopdrachten. De theorievragen gaan over de theorie en bronnen uit het handboek. De verwerkingsopdrachten gaan dieper in op een onderwerp uit het handboek.

Aan het einde van elk thema maak je de zelftest. Hiermee test je je kennis van het thema en bereid je je voor op de thematoets of dimensietoets.

Aan het einde van elk deel maak je een of meer portfolio-opdrachten. Je bespreekt met je docent welke opdracht(en) je maakt. De uitwerking van de opdrachten neem je op in je portfolio voor het vak burgerschap.

Succes!

KERN VAN BURGERSCHAP

Hoofdstuk 1 Vrijheid

Theorievragen

1. a. Wat betekent vrijheid voor jou?

b. Waaraan merk je dat je in Nederland vrijheid hebt?
Geef twee voorbeelden.

Voorbeeld 1: _____

Voorbeeld 2: _____

2. Lees het voorbeeldkader **Bevrijdingsdag** op pagina 10 van het handboek.

a. Wat vieren we op Bevrijdingsdag?

b. Vind jij het belangrijk om Bevrijdingsdag te vieren?
Licht je antwoord toe.

3. a. Leg uit wat vrijheid van meningsuiting inhoudt.

b. Geef een voorbeeld van een situatie waarin jij gebruik hebt gemaakt van de vrijheid van meningsuiting.

4. Lees het Twitterbericht.

Brenda Stoter Boscolo Volgen

@BrendaStoter

Ik haat vuurwerk. Al dagen word ik mijn huis uitgeknald. Auto-alarmen af en alles, alsof we gebombardeerd worden. Katten en honden zitten zowat in de gordijnen. En het ergste: continu hoor ik dat er rotjes naar dieren en mensen worden gegoid. Daarom: vuurwerkverbod!

10:58 - 31 dec. 2018

8 Retweets 82 Vind-ik-leuks

Bron: Twitter / Brenda Stoter Boscolo.

a. Welk probleem wil Brenda Stoter Boscolo bespreekbaar maken?

b. Hoe kan haar Twitterbericht helpen om dit probleem op te lossen?

5. Lees de tekst.

ALGEMEEN COLUMNS CULTUUR ECONOMIE POLITIE POLITIEK SPORT ADVERTORIAL AGENDA

Politie houdt man aan na bedreigen handhavers

BREDA - In de wijk Tuinzigt heeft de politie een 37-jarige Bredanaar aangehouden omdat hij handhavers van de gemeente zou hebben bedreigd en beledigd. Dat zou gebeurd zijn toen de man een bekeuring kreeg aan de Dijklaan.

Hij schold de handhavers uit en bedreigde ze. Vervolgens ging hij ervandoor. Agenten hebben hem later thuis aangehouden.

Bron: BredaVandaag, 14 november 2018.

a. Hoe blijkt uit deze tekst dat er grenzen zijn aan de vrijheid van meningsuiting?

b. Vind je het goed dat er grenzen aan de vrijheid van meningsuiting zijn?
Licht je antwoord toe.

6. Bekijk de cartoon over respect op pagina 12 van het handboek.

a. Waarom is er in deze situatie **geen** sprake van respect?

b. Hoe hadden de mensen in deze situatie **wel** respect kunnen tonen?

Verwerkingsopdrachten

1. Bekijk de strip.

a. Waarom wil Aisha vluchten uit haar land?

b. Wat heeft vrijheid met veiligheid te maken?
Leg je antwoord uit met behulp van de strip.

c. Lees de uitspraak.

“Veiligheid is belangrijker dan vrijheid.”

Leg uit of je het met deze uitspraak eens bent.

2. Lees de tekst.

Nieuws Economie Sport Boulevard Tech Lifestyle EditieNL Uitzendingen 9° 4files/18km

Rapper veroordeeld voor beledigen homo's en joden

21 februari 2017

Rapper Ismo uit Breda heeft zich wel degelijk schuldig gemaakt aan het beledigen van joden en homoseksuelen, oordeelt het gerechtshof in Den Bosch.

'Flikkers ik geef je geen hand'

In zijn nummer #Eenmans kwamen twee passages voor die volgens justitie discriminerend zijn: "Flikkers geef ik geen hand" en "Ik haat die fucking joden nog meer dan de nazi's". Het gerechtshof vindt dat Ismo zijn vrijheid van artistieke expressie heeft misbruikt om beledigingen te uiten. Dat grove bewoordingen bij het muziekgenre horen, rechtvaardigt de beledigingen volgens het hof niet.

Bron (bewerkt): RTL Nieuws.

a. Welke gevolgen zouden de grove teksten van Ismo voor andere mensen kunnen hebben? Noem een gevolg.

b. Vind jij dat de teksten van Ismo binnen de grenzen van de vrijheid van meningsuiting vallen? Licht je antwoord toe.

c. Zijn grove of beledigende teksten voor jou een reden om niet naar een nummer te luisteren? Licht je antwoord toe.

Hoofdstuk 1 Politiek

Theorievragen

1. Bekijk de cartoon.

a. Wat heeft de cartoon met politiek te maken?

b. Leg uit welke keuze jij zou maken.

2. a. In een democratie hebben burgers inspraak in de politiek.
Wat betekent dit?

b. Lees de tekst.

Heb jij ideeën voor een schuldenvrij Utrecht? De Gemeente Utrecht zoekt het beste idee

De Utrechtse wethouder Linda Voortman roept inwoners van de stad op vernieuwende ideeën in te sturen die stadsgenoten met schulden of een laag inkomen kunnen helpen.

Josselin Gordijn

Utrecht

Bron: Algemeen Dagblad, 14 november 2018.

Hoe hebben de inwoners van Utrecht inspraak in de politiek?

c. Denk je dat het in deze situatie nuttig is dat de inwoners van Utrecht inspraak hebben? Licht je antwoord toe.

3. Lees de tekst.

22 januari 2019

In de Tweede Kamer is vanmiddag een motie aangenomen over de helmplicht voor snorfietzers.

Met een ruime Kamermeerderheid werd de motie, ingediend door CDA-Kamerlid Maurits von Martels, aangenomen. De SP, PvdA, GroenLinks, Partij voor de Dieren, DENK, 50Plus, D66, SGP, CDA en de ChristenUnie stemden voor.

Bron (bewerkt): AT5.

Welk kenmerk van een democratie herken je in de tekst?

4. a. Wanneer noem je een land een dictatuur?

b. Kruis in de tabel per kenmerk aan of het bij een democratie of een dictatuur past.

Kenmerk	democratie	dictatuur
Burgers kunnen invloed uitoefenen op het bestuur van het land.		
Eén persoon of een kleine groep mensen heeft alle macht.		
Burgers die kritiek op de leiders uiten kunnen worden opgepakt.		
Burgers hebben vrijheid van meningsuiting.		
Er wordt gestemd over politieke beslissingen.		

5. Lees de tekst.

Hun Sen nu officieel alleenheerser in Cambodja

ANALYSE
VERKIEZINGEN CAMBODJA

Na een 'democratische coup' heeft premier Hun Sen alle touwtjes in handen in Cambodja. Hij schakelde de oppositie uit en maakte de media monddood.

De Cambodjaanse premier Hun Sen wordt de onbetwiste alleenheerser over Cambodja. Dat is

met de verkiezingen van zondag bezegeld. Volgens velen waren die verkiezingen een farce. Vóór de verkiezingen had Hun Sen de belangrijkste tegenpartij uitgeschakeld en de leiders van die partij uit Cambodja verdreven.

De verkiezingen kunnen met recht Hun Sens 'democratische coup' worden genoemd. Hij is nu de absolute, democratisch

gekozen alleenheerser van Cambodja. Om dat te bereiken heeft Hun Sen niet alleen de oppositie hardhandig aangepakt, maar ook kritische media de mond gesnoerd. Op de verkiezingsdag gebeurt dat opnieuw: de websites van zeventien nieuwskanalen worden op last van de premier geblokkeerd, omdat ze met hun berichtgeving 'de democratie verstoren'.

Bron (bewerkt): de Volkskrant, 30 juli 2018.

a. Welke twee kenmerken van een dictatuur herken je in de tekst?

1: _____

2: _____

b. Waarom worden de verkiezingen in Cambodja een 'farce' (nep) genoemd?

Verwerkingsopdrachten

1. Bekijk de tabel.

Probleem	Politieke keuzes
 Zorgkosten De zorg wordt steeds duurder.	☐ 1. Minder behandelingen en medicijnen vergoeden. ☐ 2. Duurdere zorgverzekering voor mensen met hoge inkomens.
 Overgewicht Veel jongeren hebben overgewicht.	☐ 1. Gratis sportlidmaatschap voor jongeren tot 18 jaar. ☐ 2. Ongezonde producten duurder maken.
 Schadelijke stoffen Er komen steeds meer schadelijke stoffen in de lucht door auto's en vliegtuigen.	☐ 1. Diesel- en benzineauto's verbieden. ☐ 2. Vliegtickets duurder maken.

a. Kruis per probleem aan welke politieke keuze jou het beste lijkt.

b. Welk van deze problemen moet volgens jou als eerste worden opgelost?

c. Leg bij dit probleem uit welke groep mensen belang heeft bij politieke keuze 1 en welke groep belang heeft bij politieke keuze 2.

Politieke keuze 1: _____

Politieke keuze 2: _____

d. Zou jij inspraak willen hebben in deze kwestie?

Licht je antwoord toe.

e. Hoe zou je ervoor kunnen zorgen dat je inspraak krijgt in deze kwestie?

2. In deze opdracht zoek je informatie op over de bestuursvorm van een land. Gebruik betrouwbare bronnen.

a. Kies een van de volgende landen.

☐ Australië	☐ Noord-Korea
☐ China	☐ Suriname
☐ Cuba	☐ Turkije
☐ Marokko	☐ Verenigde Staten

b. Wie is de politiek leider van dit land?

c. Hoe is de leider aan de macht gekomen?

d. Worden er in dit land verkiezingen gehouden?

e. Hebben burgers in dit land vrijheid van meningsuiting?
Licht je antwoord toe met een voorbeeld.

f. Heeft dit land vooral kenmerken van een democratie of van een dictatuur?
Licht je antwoord toe.

Hoofdstuk 2 Democratie in Nederland

Theorievragen

1. a. Wat is directe democratie?

b. Wat is indirecte democratie?

c. Heeft Nederland een directe of indirecte democratie?
Licht je antwoord toe.

2. Lees de tekst.

Nieuws
Regio
Sport
Show
🔍
Abonneren | 👤

Inwoners Vijfheerenlanden stemmen in maart over koopzondag

Inwoners van de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden beslissen in maart of er (meer) koopzondagen komen in hun dorp of kern.

Janneke Boluijt, 31-12-18, 10:28

f
🐦
✉

Bron (bewerkt): AD.nl.

a. Waarvan is deze stemming een voorbeeld?

b. Is hier sprake van directe of indirecte democratie?
Licht je antwoord toe.

Zelftest

1. Verbind elk begrip met de juiste betekenis.

Begrip
consumeren
duurzaam
ideaalbeeld
recycling
premie
vaste lasten

Betekenis
Steeds terugkerende uitgaven die je op vaste momenten doet.
Een beeld van hoe de ideale werkelijkheid eruit zou zien.
Het bedrag dat je betaalt voor een verzekering.
Een proces waarbij afval wordt gebruikt voor een nieuw product.
Een product of dienst kopen om in je behoeften te voorzien.
Dat iets zo min mogelijk schade aanricht aan milieu, mens en dier.

2. Wat is het verschil tussen primaire en secundaire levensbehoeften?

3. Waarom kan het verstandig zijn om te budgetteren?

4. a. Als je geld leent moet je vaak meer geld terugbetalen dan het geleende bedrag. Hoe komt dit?

b. Stel, je kunt je schuld niet op tijd terugbetalen. Wat kunnen de gevolgen daarvan zijn? Noem twee gevolgen.

1: _____

2: _____

5. a. Wat is het doel van reclame?

b. Geef twee voorbeelden van reclametrucs.

1: _____

2: _____

6. Geef twee voorbeelden van duurzame keuzes die jij als consument kunt maken.

1: _____

2: _____

7. Lees de tekst.

[Arbeid en inkomen](#) [Economie](#) [Maatschappij](#) [Regio](#) [Corporate](#) [Cijfers](#)
Q ENGLISH

Biologische landbouw groeit

19-7-2018

De biologische landbouw liet in 2017 over het algemeen een duidelijke groei zien ten opzichte van een jaar eerder. Onder andere de omvang van de biologische varkensstapel (+24,2 procent) en de productie van biologisch varkensvlees groeide (+26,3 procent). In de biologische akkerbouw is de aardappelproductie toegenomen. Dat blijkt uit laatste cijfers van het CBS over de biologische landbouw in 2017.

Bron (bewerkt): CBS.

a. Wat is biologische landbouw?

b. Wat heeft deze tekst met maatschappelijk verantwoord ondernemen te maken?

Opdracht 2 Informatieflyer over radicalisering

Je maakt deze opdracht samen met een klasgenoot.

Jullie school maakt zich zorgen over jongeren die radicaliseren. Radicalisering vindt vaak plaats op het gebied van religie, dierenrechten of politieke overtuiging. De school probeert radicalisering onder studenten tegen te gaan door:

- burgerschapslessen te geven;
- samen te werken met de gemeente, jongerenwerkers en verenigingen;
- geradicaliseerd gedrag te melden bij ouders en politie.

Jullie krijgen de opdracht om ouders via een folder of websitetekst te informeren over radicalisering. In de folder leggen jullie uit wat radicalisering is, wat het gevaar ervan is en wat de school doet om radicalisering tegen te gaan.

1. Zoek op internet wat radicalisering inhoudt en wat het gevaar van radicalisering is. Zorg ervoor dat jullie betrouwbare websites gebruiken. Schrijf de websites op: die komen in jullie folder te staan.

Zoek bijvoorbeeld op de website van de Rijksoverheid en gebruik daar de zoekterm 'radicalisering'.

2. Bekijk de maatregelen uit het kader. Bedenk per maatregel hoe de school met deze maatregel radicalisering onder studenten tegen kan gaan.
3. Maak de folder. Verwerk daarin de informatie die jullie bij stap 1 en 2 hebben verzameld. Zorg ervoor dat jullie de tekst in eigen woorden schrijven. Noem ook de websites die jullie hebben gebruikt als bron voor de informatie.
4. Laat de folder door jullie docent beoordelen. Neem het vervolgens samen met je beoordeling op in je portfolio.

Opdracht 3 Campagne tegen discriminatie

Je maakt deze opdracht samen met een klasgenoot.

SIRE is een stichting die via mediacampagnes maatschappelijke problemen bespreekbaar wil maken.

Jullie ontwerpen een SIRE-campagne over discriminatie. De campagne moet duidelijk maken dat discriminatie nog altijd een probleem is in Nederland en mensen aan het denken zetten over dit probleem.

1. Bepaal of jullie een poster, een tv-reclame of een radiospotje maken.
2. Bedenk over welke vorm van discriminatie de campagne gaat. Bijvoorbeeld discriminatie op basis van religie, huidskleur, geslacht of seksuele geaardheid.
3. Bedenk de slogan die centraal staat in jullie campagne. Een slogan is een korte, pakkende zin die de boodschap van jullie campagne duidelijk maakt.
4. Bedenk hoe de campagne eruit komt te zien. Welke tekst willen jullie opschrijven, inspreken of in beeld brengen? En welke beelden of geluiden willen jullie gebruiken?

Bekijk ter inspiratie andere campagnes van SIRE. Op de website van SIRE staan posters, tv-reclames en radiospotjes.

5. Maak de poster, de tv-reclame of het radiospotje. Zorg ervoor dat je de slogan in de campagne verwerkt en dat jullie campagne overtuigend overkomt.
6. Laat jullie campagne door de docent beoordelen. Neem vervolgens jullie campagne samen met de beoordeling op in je portfolio.